

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 13.

У Новом Саду, 15. септембра 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Нисмо још готови. — Школа рада. — Посељак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Школа и настава: Не-прекидна настава. — Учитељство: У корист извршења одлуке срп. нар. цркв. сабора о нашој дотацији и разрешењу од појачке дужности. — Из Школске Самоуправе: Седница Школ. Савета, од 12. (25.) маја о. г. и 12. (25.) августа о. г. — Учитељски зборски: Седница учит. збора будимске епархије. — Преглед књига: Мађарски Буквар и Читанка за II. р. од Јована Искруљева. — Белешке. — Нове књиге. —

Нисмо још готови.

Српски народни црквени Сабор, донео је уредбу о учитељској дотацији и у њој решио и питање о појачкој дужности. С тим кораком српског народног црквеног Сабора, можемо бити за сад задовољни. И ако ми учитељи на српским вероисповедним школама у Угарској, нећемо том дотационом уредбом бог зна шта добити, бар смо дочекали да се једаред каже отворено и јасно да нисмо црквењаци, и да нам та служба не пристоји, и не тиче нас се. Но учитељски „пријатељи“ из народа не могу никако да се помире с тим, да учитељи не буду црквењаци и они не само да су отворено устали у Сабору против учитељства, него су и јавно обећавали да ће то обарати. Како их добро познајемо, можемо се надати, да ће на све могуће начине гледати, да сметају санкцији те уредбе, како би се после могли ругати учитељском неуспеху. Они су показали да то уму и да им је мила така ствар, јер су још пре неколико година потпомогли потајно протест патријарха Бранковића, кад је овај приговарао што је у архидијецезални школски одбор изабрано више од два учитеља. Тада је била међу нашим учитељским „пријатељима“ велика радост, што је протест патријарха Бранковића усвојен код министарства, јер су мислили да су се тако на лак и јефтин начин отресли претензија учитељских, да буде више

учитеља заступљено у епархијским школским одсецима.

Сад се заверавају да ће се још боље заузети, да оборе саборско решење о дотацији и о ослобађању од појања, не би ли тако што боље ухватили души места. Не смета им ни то, што ће се на том послу наћи у пријатељском друштву са свима могућим клерикалима Анђелићева калибра.

Али нисмо само ми срећни да имамо таквих „пријатеља“. Учитељство свију народа непрестано је у борби против таквих својих и народних „пријатеља“ и оно је већ напред увек спремно, да до краја истраје у борби са тим усређитељима. И ми ћемо се морати угледати на те своје другове и не застати на по пута, него довести ствар крају.

Изасланици извршног одбора митрополијског учитељског збора, у споразуму са члановима управног одбора новосадског учитељског збора, договорили су се о начину акције у корист остварења тих наших тековина, које је српски народни црквени Сабор донео и позвали су учитељство у појединим крајевима митрополије, да сложено приступи извршењу те акције.

Ми овом приликом напомињемо то, и позивамо другове да сложено и енергично прихвате решење извршног одбора, јер ћемо само сложним радом доћи до успеха.

Слабо нас ко пази, слабо нам ко помаже, слабо нам ко добро жели, а много их је и резаних и нерезаних, који би да нас заробе и одрже у неправном стању. Ако и ми сами не будемо себи пријатељи, нико нам није крив и неће бити крив, ако не дођемо до успеха. Ми смо се сви већ толико пута уверили, да смо били слаби док смо ишли сваки за себе као разбијена војска, а уверили сме се и о томе, да је наша слога и једнодушност импоновала и нашим пријатељима и непријатељима и да смо једино таким сложним радом долазили до успеха.

То треба да нам буде правац свагда у раду, јер без тога нам нема напретка.

Спремимо се, дакле, да и опет сложено порадио на бољитку свога положаја!

М.

Школа рада.

по немачком **Ђорђе Петровић** срп. нар. учит.

Мишљење, да се само васпитање не може извести из развијања човека, оснива се на заблуди и једностраном мишљењу о развијању. Ту се полази са нејасне преставе о развијању човека, и оно се посматра као чисто формално, а заборавља се сасвим суштина његова. Развијање само по себи ни не постоји код човека. Његово развијање је пре један процес асимилације. Оно је једно развијање у околним свету, у културу, која постоји. И тако је оно двоструко зависно: спољне и унутарње. Спољњи свет не одређује само *шта* се има примити од општег погледа — који је добивен непосредно или саопштавањем — него он даје у великој мери начин примене и душевне обраде. Чим је човек изнад најнижег ступња, он почиње, према својој снази, да се прилагођава према својој околици. Ми не гледамо сви својим очима, нити сви мислимо својим умом. Ми видимо очима наше околине, очима нашег времена. Ми мислимо умом наше околине, очима нашег времена. Тако се исто ни осећај не развија као чисто својствен, него знатно као од околине и садашњости зависно осећање, а развијање естетског осећања не зависи само од тога,

шта је у околини, лепо пружено, него то зависи и од естетског осећања околне. То исто важи и за морално осећање и рад, за пресуђивање вредности и начела. И свако више развијање ствари оснива се у најширем смислу на подражавању. Тако се човек уживи у околним свету. Његово развијање није сопствено дело, него се већим делом састоји у томе, да он присвоји оно, што су многобројна поколења створила у дугом развијању свом.

Ово је сасма природан процес. Тенденција човечијег развитка је та, да према својој снази присвоји оно, што му околним светом пружа. Ову једноставну истину зато тешко свађамо, јер увек видимо, како се човек под морањем и прерано догле доводи, да се ономе противи, што је управо његова потреба. Као што дете ловачког народа одрасте као ловац, тако је и природан пут развитка, да човек, — у чијем народу штампа игра велику улогу — такође научи читати, писати рачунати само ако се у свачему по пропису поступа, ту онда свако зна читати, писати и рачунати. — Али је свако на кривом путу ко не може да свати потребу развијања, или га сасвим искључи, јер где ова унутарња потреба недостаје, ту више не може бити говора о развијању. — Велика је разлика, да ли се од детета изискује сватање или радња зато, што ће је после требати; или му се пружа могућност за сватање или рад онда, када његов развитак то захтева,

У првом случају имамо обзира на детињи развитак само у толико, у колико захтеви, са којих полазимо то дозволе — а то је одвећ мало. Школа баш с' тога пати, што полазимо са онога, што ће дете требати, када човеком постане, а не са онога, што му је данас потребно, пошто је оно само једно дете. Ми се бојимо, да дете може увек дете остати, ако са њиме поступимо као с' дететом. Данас се предупређује његово мирно развијање и тако услед његова нестрпљења закржљави за сва времена. Тако једно дете поквари цвет, што његово развијање не може да сачека, и пулољак пре времена отвори.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У чему лежи дакле кривица? Ми видимо циљ, а не видимо дете. Васпитање са циљем је много обарано у новије доба, но није право, ако постизавање извесног циља у опште одбацимо. Природно је да се при васпитању мање — више свесно придржавамо једног циља. За школу је потребно, да сваки онај, ко у њој ради, било у администрацији или поучава, буде на чисто са циљем. Јер према циљу одређују се прописи у школи, услови, које ми створимо детету за његов развитак. Али циљ ће нам бити напред опредељен посредством развијања; а то је здрав, за рад снажан човек, који у сваком погледу постизава висину културе, коју помоћу своје способности може да постигне. Ми тај циљ морамо увек имати пред очима и помислити, јесмо ли на правом путу, али не смемо себи уобразити, да ми један део пута можемо прескочити или напред га прећи. Када се свака фаза развитака по могућности потпуно приказује, онда ће се и крајњи циљ најсавесније и најсигурније постићи. Стога задатак школе може бити само тај, као у опште васпитања, да се по могућности пружи повољни услови за свестрано и потпуно развијање *према свагдањем стиуињу* детињем.

Када се дакле васпитање мора основати на развијању, онда настаје питање дали развијање деце показује толико заједничкога да се на то може назидати једно заједничко — то је школа — васпитање.

Та заједница постоји у спољним условима развијања у култури. Истина, наша култура није јединствена, јер постоје разноврсни степени, шта више, у њој су противне тенденције једна поред друге а културни хоризонт за свако поједино биће је врло различит по садржају и пространости. — У школи нам је баш дато једно средство, да за све створимо заједничке услове, у колико је најбоље и најузвишеније, што наша култура може да пружи детету, сарамерно свој деци без обзира на разлику сталежа и стање родитеља.

Али питање унутарњих услова, који су у самом човеку, није могуће тако

једнострано одлучити. Овде постоји нешто, чему неможемо дати облик у једнакој мери, него то морамо црпети из његове разноврсне својствености. Истина је, да се и у погледу унутарњих услова показују велике заједничке црте. Али већ код новорођеног детета су различити *услови* усљед наслеђа и индивидуалне преинаке, и ако се још не показују. *На ово су утицали* разни спољни *услови* у *необично важним* *пред школским годинама*.

Поред разноликости душевне способности има великих општих црта при развијању детета, које су од већег утицаја, него засебност појединца. Дете је у првом реду дете и тек у другом реду индивидуа. Ако ми наше законе изводимо из развијања, онда морамо поставити захтев, да се васпитање, које се оснива на општем — тако мора реформисати, да изнимцима буде прилагодно и да им се у сваком облику даде могућност развијања. Ми не желимо рад једнакости; слабији нека може да се у границама одржи, које он може да постигне, али само да не буде препрека јачем. Ко је бржи у свом раду, ко може интензивније и савршеније да привреди, треба да има слободе и помоћи, а сваком нарочитом правцу обдарености и интересовања да се места даде. Ми смо убеђени, да да наша школа ово не ради и не може да уради. Њен облик васпитања је само спољашњом формом ограничен, као неки нагласак слободног развијања индивидуалности. Брзину, интензивност и правац рада за све одређује учитељ, или наредбе оних, који му стоје за леђи. При том дођу до свога права само *поједина* деца, ако дете у опште не буде превиђено.

Сада имамо да испитамо својствености степена доба, који долазе у обзир за време школовања, ако хоћемо развијање да узмемо за основу наше школске организације. За цело то време је детиње развијање у току. У овој опширној расправи није могуће изнети ниједан одељак његовог тока, о коме ми у појединостима имамо врло нејасну слику. Овде се ни не ради о детаљима градње школства, него само о главним основним цртама.

Овде ћу да вас упознам само са неколико важнијих црта детињег развика у школообвезном добу. Ја ћу се ограничити само на такве, које се у данашњој школи не узимају у обзир, или бар не довољно; не зато, што ја остале сматрам за мање важне, него што се оне саме по себи разумеју.

— Ако ми васпитање хоћемо да оснујемо на данашњи наш психолошки поглед, онда против тога морамо да поднесемо приговоре са две стране. Прво: са стране конзервативних елемената, да ми васпитање хоћемо да оснујемо на једној пресуди, која је доста непотпуна и несигурна; друго: са мишљења озбиљних научењака, да прерана журба, са којом се често на основи недовољних покушаја чине педагошке примене, има да се осуди као ненаучењачка и штетна, те нас упућују, да према садашњим исходима истраживања у пракси будемо уздржљиви. — Са овима се и ми потпуно слажемо и такође осуђујемо ону споменуту журбу. Али они за извесно неће моћи ништа приговорити против тога, ако ми на основи данашњег исхода наших истраживања будемо побуђени да подробније посматрамо и против досадањег поступка будемо неповољно расположени. — Према оним конзервативним елементима се ми налазимо у најјачој противности, шта више, њихове разлоге можемо изнети против њих самих. Сигурна и непобитна истина је, да су се многи погледи, на којима се оснива данашња пракса, а који се држе за сигурне и небориве — испоставили као погрешни и напуштају се. Не постоји дакле никаква друга могућност, него да васпитање оснујемо на очигледности данашњег времена, и ако знамо да је ова промена подвргнута. Како смо на чисто, да је данашња метода неизвесна и несавршена, постаје за нас двострук закључак: никад не стати, нити се са постигнутим сазнањем задовољити, него стално радити у психолошком проучавању, истражујући да тачно посматрамо и пазимо на појаве код деце. — При нашим педагошким покушајима морамо би-

ти пре свега предосторожни, док немамо сигурне основе за њих; више да чекамо. Када ми детињем развика дамо природан ток, отклањајући препреке, створимо опште и повољне односе, тада ћемо у целости учинити најбоље, нећемо ништа уништити, нити пречити развика. Све ово морамо пребацити данашњој школи и њеним конзервативним борцима, јер они са детињом душом раде насилнички, нагоне учмањују, земљиште изрију и сипају семе тамо, где друге клице — као предплод обрађеног земљишта — хоће да изникну. Тако се уништи изданак жетве, а земљиште остаје бесплодно за намерену цел. — Или ви заиста хоћете да тврдите, да се педагошки рад у нашој школи оснива на увиђавности?

У свима облицима појава душевног живота, показују се општи основни потези, који су карактеристични за доба детињег развијања.

При опажању је дете субјективније, него одрастао човек. Код њега превађује множина градива за преставе, расположење, осећај и вољу. — Аперцепционо градиво одговора у малом степену предмету, који треба да се опажа. То је тим пре случај, што је дете млађе и мења се сваке године. Ово опажање може постати објективније само услед многог опажања, и то бива нарочито посредством *опажања са практичним интересовањем; активним опажањем, употребом и владањем са стварима и стварањем. При опажању са практичним интересовањем постоји дете објективније. Приказивање води аналитичком опажању.* Већ се овде показује, да данашња школа, не пазе и не захтева довољно развијање детета. Она му слабо даје прилике да опажа. Где је то случај, тамо је опажање у претежности пасивно. Школа у њеном раду увек представља тачно и довољно опажање, а како дете доноси са собом релативно непотпуна, мало опажања, то оно зида на једној основи, која делимиче и не постоји. Двострук захтев, који се испитује, нека је већ овде утврђен. Школа, дакле, мора дати много прилике за опа-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жање, а опажање мора бити по могућству увек у вези са опхођењем са стварима у раду и стварањем.

(Наставиће се).

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

IV.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 50: „Сва мушка и женска школска деца, ако после 10. односно 11. или 12. године не пређу у другу школу, нити се приватно даље уче дужна су до своје навршене 15. године ићи редовно у недељну школу и то зими 5 а лети 3 часа у седмичне дане; даље сваке недеље и празника најмање по два сата. Време у које ће се исти часови обдржавати, одређује месни школски одбор према месним околностима.“

Васа Ђурђевић поднаша исправак, по коме би 2. алинеја овога параграфа т. ј. од речи „Време“ до „околностима“ имала се овим заменити: „Време, у које ће се исти часови обдржавати одређује месни школски одбор споразумно са учитељем према месним околностима,“ зато што учитељ може имати и друге дужности, па би могао са одбором у сукоб доћи!

Ст. В. Поповић нема ништа, он од своје стране прихваћа тај исправак.

Председник ставља на гласање § 50. „и прима се са исправком Васа Ђурђевића по редакцији шк. одбора.

Председник примећује, да би требало, исправке код куће написати (тако је!).

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 51. Сви родитељи и кућне старешине, који у својој кући имају за ову школу способну децу, дужни су их почетком школске године месном школ. одбору пријавити положивши за свако дете 20 новчића уписнице у месну школску благајницу, Ко не би хотимично хтео пријавити и у школу слати дете, казни се од стране месног школског одбора глобом од 5—20 фор. у корист месне школске благајне.

Прота Бранковић: Овде влада неправилност јер ово је за неуписивање деце и предлажем, да се тај § изостави.

Павле Кречаревић предлаже, да друга ставка изостане.

Др. Суботић разјасњава проти Бранковићу, јест ово за неуписивање, ал за ученике повторне школе а не за редовне. Могло би се то упутити на редакцију.

Др. Касапиновић: Нема повода, да се упућује на редакцију, јер се овде строго говори о повторним школама.

Др. Суботић: Треба и мора ићи на редакцију.

На гласању прима се § 51. по редакцији школског одбора.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 52. „За неуредно полагање ове школе постоје оне исте новчане казни, што постоје за основну школу.“ (прима се.)

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 53.: „У овој школи понављају се и раширују она знања, што су животу нужна.“

Димић поднаша исправак, по коме би се овај § имао спојити са идућим § те би тако оба §§ имала гласити као један овако: „У повторној школи понављају се и шире сва она знања, што су за живот тој деци даље нужна, а то осим опшх у § 18. означених знања за женску младеж домаћичка, за мушку младеж по селима знања ратарска, а по варошима још трговачка и занатлијска знања.“

Др. Касапиновић: Ја сам против исправка г. Димића, зато што саб. одбор предлаже, да се набрајање предмета изостави, јер је начелно речено, да ће то главна управа одредити (Гласајмо!).

При гласању прима се § 53. по редакцији шк. одбора,

„Застава“, број 60. од 26. маја 1871.

Седница 84. 19. маја 1871.

Известилац шк. одбора **Ст. В. Поповић** чита § 54.: „Наставни предмети у недељној школи јесу: а) *За мушку децу по селима*: Наука о земаљском уставу, главнија одредења криминалног закона, упутство у простом књиговодству писању пословних и правилних писмена, ратарски природопис и природословље са науком о држању стоке, обрађивању земље, воћарству, виноградарству, ливадарству и шумарству са обзиром на месне околности: даље практична упутства у ратарској технологији и грађевини, вежбања у ратарском рачуну и практичном земљомерству. б.) *За мушку децу по варошима*: Наука о трговини и робама, основи трговачких занатлијских закона, трговачки земљопис и историја, вежбање у трговачком рачуну, двоструком књиговодству стилистици и преписци, занатлијска кемија и физика историја развитка заната, технологија, вежбање у занатлијском рачуну, стилистици књиговодству, цртању и калуповању, в.) *За женску децу*: Домаћички природопис и природословље уз науку о држању куће, гајењу деце, чувању здравља, нези болесника са домаћим лекаством, поука о држању живади, вртарству, нези свилених буба и осталих женских радова са обзиром на чистоћу, ред и штедњу уз вежбање у до-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

мачићким рачунима, књиговодству, у певању и цртању.“

Др. Касапиновић : Саборски одбор предлаже, да овај параграф изостане и то из разлога, што је у § 53. казано начелно, каква је циљ овој школи, а у § 55. вели се, да ће главна управа издати упутство и план, шта да се учи и како да се учи. А ја мислим, да се за ову школу и немогу одредити предмети јер ће то главна управа са обзиром на местне потребе учинити. Саб. одбор је то руководило што међу овим предметима и таквих има, који се немогу у поновној школи предавати. Дакле се види, да је апсолутно немогуће одређивати предмете за ту школу.

В. Ђурђевић : Сл. саборе! Ја нисам ни за једно ни за друго. Да овај параграф остане добро је, али само му овакав облик неможе остати. Овде су побројани предмети, који да се уче у тој школи. Има и нека одређења, за које се није побринуо саборски одбор, па кад тај параграф изостане, како ће тад други изгледати. Зато предлажем овај исправак: „У поновној школи предаје се осим науке вере и морала помоћу посебних читанака по сели најважније из пољског господарства по варошима најважније из обртословља, домаћа повестница с поглавитим цртама земаљског устава и грађанских права и дужности, земљопис, рачунство поука и вежбање у писменим саставцима с обзиром на обичне сељачке и обртничке послове, а за женску децу опет има се обзир узимати на домаће женске послове.“ (Гласајмо!)

Др. Суботић. Позивамо се на пословник. Пошто је саборски одбор решио, да изостане то се мора решити, дал да изостане, или не. Ако изостане, то ће исправак г. Ђурђевића по себи однасти.

Др. Ст. Павловић : Ја нисам зато, да се најпре гласа на предлог саборског одбора, него нека се продужи дебата, јер може у течају дебате изаћи мотив, који је за изостајање.

Васа Ђурђевић : Овде се говори о оном, што је за живот нужно, а што се у основним школама неће моћи учити, то се у недељне предаје, зато препоручујем свој исправак.

Др. Ст. Павловић : Ја сам за предлог саборског одбора за то, што баш и г. Ђурђевић у ону погрешку пада, у коју је школеки одбор пао. То је, господо, познато, да се овде немогу све науке исцрпити, зато нека се остави, па ће школска управа узети у обзир разне околности.

Васа Ђурђевић одговара дру Ст. Павловићу, да није и он у исту погрешку пао, да ће то све доћи, ал тај исправак долази кашње.

Известилац **Ст. В. Поповић** : Ја држим, да би овај пређашњи § 53. и 55. били довољни, јер та два параграфа, одређују шта се мисли с тиме, а ако се прихвати исправак г. Ђурђевића,

неће се то у свима пределима апликовати моћи. Недељна школа треба да даде у опште поуку, на којој ће се развијати оно, што су деца у основној школи научила. Ја мислим, да ће управа према овоме, што је речено и § 53. знати уредити. Према томе и ја прихваћам примедбу саборског одбора, да овај параграф изостане: ал да се према томе § 55. исправи.

Председник : Кад известилац прима предлог саборског одбора, могло би се само на приметбу саборског одбора гласати.

На гласању прима се предлог сабор. одбора, да § 54 изостане.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 55.: „Главна управа срп. нар школа издаће горе поменутиим начином учевни план за поједине врсте недељне школе, и стараће се, да се што пре напишу књиге у којима би се разлагале ове поменуте поуке.“

Овај се параграф удесити морао с обзиром на § 53. зато предлажем да се упути на редакцију.

Секулић предлаже допуну, да се каже: „с обзиром на поједине пределе,“ јер знамо, да се у једном пределу употребљава једна струка ратарства, дочим у другом друга, те им она не треба.

Васа Ђурђевић предлаже исправак, почем и сам известилац предлаже, да се упути на редакцију.

Прота Бранковић : Ако оћемо, да остане конзеквентни, то држим, да овај § нема овде места, зато предлажем, да овај параграф изостане.

Известилац **Ст. В. Поповић** прихваћа први део исправка посланика Васа Ђурђевића, а за други део вели, да нема места, пошто је одређено, да школски савет одређује све књиге и онда би према томе овај § овако гласио: „Главна управа српских народних школа издаће учевни план за поједине врсте поновне школе за мушку и женску децу у варошима и на селима. Што г. Секулић вели, да се узме обзир на поједине пределе, мисли, да се то већ у том разуме, што се узима обзир на вароши и села.“

Васа Ђурђевић : Услед тога, што је известилац Ст. В. Поповић примио прву полу мог исправка, то ја од друге одустајем. — На гласању се прима исправак Васа Ђурђевића с приметбом Ст. В. Поповића.

(Наставиће се).

 Учитељска Књижара „Натошевић“ даје 20% рабата на школске књиге које је издала Српска Манастирска Штампарија, а на државна издања 6%.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Школа и настава.

Непрекидна настава. Подељено наставно време каже се, кад се у разреду држи настава и пре и после подне, неподељено или непрекидно наставно време зове се, кад се настава држи само пре подне.

У Пруској као и у другим државама, била је некад настава тако подељена, да је отпадало три часа на пре подне, а три часа на после подне, средом и суботом по подне био је одмор. Касније је тако удешено, да је пре подне настава четири часа, а после подне два часа (средом и суботом по подне опет је остао одмор). Тако се добио максималан број недељних часова 32. Неподељена настава уведена је у Берлину 1872. год. Берлинска предграђа и друга места пошла су тим примером. Данас постоји непрекидна настава у Берлину, Билефелду, Вратислави, Данцигу, Ерфурту, Лајпцигу, Магдебургу, Минстру, Потсдаму, Дортмунду, Хамбургу, Хали на С. Кенигсбергу, Риксдорфу, Шенебергу, Елбину, Штетину, Вајмару, Киљу, Карлсруу, Милхаузену, Нордхаузену, Битерфелду, Дармштату, Хановеру, Лауенбургу, Бишофштајну, Пруском Холанду и др. местима. Шемниц, Харбург, Либек и Манхајм, увели су ту наставу само за летње доба. Влада у Диселдорфу наредила је анкети да испита, да ли је добро да се уведе непрекидна настава. Учитељско удружење у Елберфелду изјаснило се за, а удружење ректора, против непрекидне наставе. За подељено наставно време изјаснила се скупштина школ. управитеља у краљевини Саксонској, за неподељено наставно време школ. управитељи и учит. удружење у провинцији Саској. Учитељи су у многопретежнијем броју за ту нову установу. По негде се то обележило као да потиче из егоистичних обзира, т. ј. због учитељске удобности. Сад пак и учитељи сами казују, да се знатно умарају због непрекидног наставног рада од 5 часова. И кад и после тога заступају непрекидну наставу, није ли то с тога што су учитељи увидели и по себе и по ученике мању вредност наставе од после подне? Медициналари нарочито школски лечници, заступали су непрекидну наставу још пре учитеља. 1869. год. изјаснила се пруска научна комисија за медицину, против наставе од пет часова чак и код великих ђака; а 1878. г. рекао је Вирхов: „Настава

после подне може се допустити, а може и укинути, обоје с једнаким правом. За пет часова (пре подне) једва да би се икад изјавио“. Напротив непрекидну наставу заступали су Ајзенбург и Бах, Шушни, Алтшул, Лоринзер, Хелпах и многи други. Бургерштајн је назива малим злом. Истраживања Креплинова, Кемзисова, Аксел Кејева, Грисбахова утврдила су да је настава по подне од штетна утицаја по здравље.

Проштив наставе по подне говоре хигијенски, физиолошко психолошки, педагошки и економски разлози:

а.) Ученици већином ручају између 12 и 1 сахата. Већини јела треба за варење више часова. По Кленку (Chemisches Koch- und Wirtschaftsbuch) треба н. пр. пасуљу, грашку и сочиву $2\frac{1}{2}$ сата за варење, кељу и бундевама $3\frac{1}{2}$ сата, куваном кромпиру $3\frac{1}{2}$ с., свежем месу из саламуре $4\frac{1}{2}$ с., старом месу из саламуре 6 с. Из тога се види да варење хране на 2—3 с. после ручка није довршено, а често једва да је и дошло у сав јек. Као што сваки посао изазива јачу навалу крви у дотичан запослени орган, тако и при варењу велика количина крви навире органима за варење. А у толико је више одузето крви другим органима, па тако и мозгу. Недостатак крви у мозгу за време варења узрок је мањој душевној способности.

То важи подједнако и за ђака и за учитеља. Где је обичај да се по енглеском начину главни обед обавља у вече, а у подне само мало ужином прихвати, ту је мало час поменути незгода по школу у мањој мери. Још незгодније је за ђаке основних школа, чија браћа и сестре походе више школе у којима постоји непрекидна настава. Ђаци виших школа долазе кући из школе око $1\frac{1}{4}$ сата; тада се руча, и одмах затим морају деца поново у школу. Бива и то да многа деца или лакомо једу или мало, кад им после подне стоји школа за леђи. Покушало се да се томе помогне, што ће се настава после подне касније почети (у 3 или 4 с.) Томе је опет друго што сметало.

Зими се брзо смркне, ђаци су морали по сумраку ићи кући а задаће се морале у вече радити.

Да би се, дакле, избегао судар између рада мозданог и органа за варење, који би морао штетно утицати на органе за варење и

живачани систем, дошло се до тога да се после подне не држи настава.

б.) Деца која из далека долазе у школу, не могу у подне да иду кући на ручак; морају се задовољити да проведу ручак ма о чему и то у лошем школском ваздуху. Иначе морају на врат на нос кући и после подне исто тако долазе у школу.

в.) Наставом после подне школи се здрављу и тиме, што нема довољно времена за сиграње у слободи, за купање у лето и за топиљање у зиму.

г.) Ако је настава и пре и после подне имају деца да превале један исти пут до школе четири пута, што код журења није освежавање, него умор; лети кад је јака жега и зими кад је јака хладноћа може то бити опасно по здравље.

д.) По децу је опасно ако у сумраку иду кући.

ђ.) Чишћење школске собе кад су кратки дани, мора се по сумраку или при светлости обављати, с тога није какво треба.

е.) Зими смета настави по подне незгодна светлост (облачно или сутон).

ж.) Ако се томе хоће да помогне укидањем одмора између часова рађа се друга незгода, јер је сувише дуго и за ђака и за учитеља да настава траје без прекида $1\frac{3}{4}$ часа.

з.) Домаћи задатци морају се сувише касно радити.

и.) Родитељи не могу се с децом испомаћи у домаћем послу. Ако се преко подне испомагну то смета настави по подне, и ако деца после ње чувају млађу браћу и сестре или испомажу у домаћем раду, то смета или домаћем школском послу или разоноди децијој.

ј.) Сваки учитељ потврдиће из свога искуства, да су деца по подне трома и сањива. Гимназијски управитељ Вагнер у свом спису „Настава и умор“ (стр. 129.) вели: „Са педагошког гледишта мора се настава по подне оценити као без вредности. Сваки учитељ, који је држао наставу по подне зна, какав се оловни терет шири по целом разреду.“ И удружење „Немачка средња школа“ у Прагу наводи у једном своме поднеску аустријском министру просвете: „Нека сањивост појавила се у првом, а потреба телесног кретања у другом часу; ова друго често тако, да су у ни-

жим разредима и највештији предавачи са великим напором, једва одржали потпун мир.“

Кад на то све погледамо, видимо много крупнијих и ситнијих сметња, које су на путу подељеној настави.

Па како је то да се поред свега тога, већ давно није прихватила непрекидна настава? Не долазили се ту до тога да и она има своје недостатке? Свакојачко тога има и ми ћемо изнети и њене добре и лоше стране.

Недостаци непрекидне наставе: а.) Приговор је да пет или више непрекидних часова дух јако умарају. Ово је неоспорно. Али је овај умор код подељеног наставног времена још јачи. Ово су показала мерења н. пр. Гризбахова и Ванодова. Ванод је изнео, да два наставна часа од после подне показују исти степен умора као 4 часа од пре подне. Даље се мора узети у обзир, да код подељене наставе немају сва деца наставу од пет часова, него само они, који имају седмично више од 2. часа, дакле само виши разреди и један део средњих разреда.

б.) Непрекидно седење од 5 ч. било је узрок сколиози и кратковидости. С тога се н. пр. чувени очни лечник професор Кон изјавио против непрекидне наставе. — Ту опасност паралишу донекле дуже паузе о одмору.

в.) Те дуже паузе још су један разлог против непрекидне наставе, јер код краћег наставног времена мора бити и мањи успех у настави. — То је истина; али се мора рећи да посао и издржљивости у њему, трпи и са умора.

г.) Од најважнијих је приговора, да је породица, нарочито у зиму, спречена да обави ручак заједнички. То је неоправдано задирање у породични кућевни ред и штетно је по васпитачки утицај родитељски, нарочито очев. Истиче се то, да је у подне одмор за индустријске раднике од 12—1 с., дочим код непрекидне наставе ђак тек после 1 с. долази кући из школе, а отац који је негде на послу често се тек у вече види са својим дететом:

Писац овога, А. Руде није тога мишљења које се овде, онде појављује, да школа као и црква и многе власти не морају водити рачуна о породичном кућевном реду, напротив он мисли, да школа треба што више да пази на ту потребу. Но треба имати на уму ово: чиновници железнички, поштански, трговачки намештеници и др. немају тачног времена

WWW.UNI
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ручку. Многи радници не долазе у подне кући, него им се ручак носи где раде. Многим родитељима је опет врло лако обавити ручак у зиму после 1 с., у лето после 12 с. Тражили се податци и нашло се, да у многим местима, па и у индустријским крајевима, у многим породицама и тамо где је подељена настава не руча се заједнички. Милер у своме спису „Непрекидна Настава“ износи: „да је од 305 деце у једној школи, само 126 ручало заједно с родитељима (дакле 41,31%). Касније било их је само 30,63%. У Хамбургу од 30.000 породица, 12.000 не могу заједнички да ручају с децом. У Гајзенкирхну морало је од 6427 деце, 517 увек тек после 4 с. ручати. У Лајпцигу од 36.694 деце (у 977 разреда), 19.041 око 12 с., 12.072 око 1 с., 2183 у вече, 3188 у нередовно време ручава. У Хаму јело је год. 1906. од 841 детета 399 око 12 с., 256 око 12½ с., 186 око 1 с. (школско време је 7—11 и 2—4 с.) У Алтони пада ручано доба сасвим различито, у опће ближе 1 с. Школски лечник др. Штајнхаус поднео је извештај магистрату у Дортмунду у коме вели: „Ко тако тачно познаје живот радника као лечници, тај ће ми дати за право, да је баш ручак незгодан, да мисао за породицу унапред. Изузимајући то, да један велики део радника ручава у творници, позната је ствар да отац руча на врат на нос, јер до 1 или 1½ с. мора се већ вратити у творницу; једва му остаје времена да се одмори у кругу своје породице. Према томе је скоро сасвим неључено, да би увањањем петог часа пре подне живот радничке породице био поремећен.“

д.) Деца се не би могла употребити да носе оцу ручак тамо где ради. — У извештају Кенигсбуршког магистрата ова незгода слабо што вреди. Тамо се каже: „Ми сумњамо да неће родитељи сами увидети или да да им учитељи неће разјаснити, да укидањем наставе после подне неће имати много вреднијих пробитака, него што је ношење ручка оцу.“

ђ.) Деца би имала сувише времена за тумарање по улицама, са чега би били изложени разним опасностима.

е.) Деца би могла више привредити. — Против овога је закон за заштиту децу.

ж.) Школске просторије не би биле потпуно искоришћене.

(Свршиће се.)

Учитељство.

У корист извршења одлуке срп. нар. цркв. сабора о нашој дотацији и разрешења од појачке дужности. Извршни одбор срп. митроп. учит. збора разаслао је појединим ереским учитељским зборовима и њиховим члановима овај позив: „Драги колега! Летошњи ерски народни црквени Сабор донео је уредбу о нашој учитељској дотацији и у њој нас ослободио појачке дужности. Та уредба не може ступити у живот, док не добије највишу санкцију. Дотација се већ више пута мењала и мењаће се, али питање о појачкој дужности дошло је сад први пут да се сломије овом или оном крају. Летошњим нашим радом нисмо исцрпели сву акцију у корист повољног решења тога питања, али смо видели да сложним, братским радом можемо много постићи. Такав сложаи рад чека нас и сад.“

Наши непријатељи подухватиће се, да код вис. министарства кривим информацијама оборе нашу ствар. Ако будемо истрајни они неће успети, него ми. С тога вас позивамо да у договору са осталим колегама нашега среза одредите једно учитељско изасланство, које ће отићи посланику нашег среза за земаљски сабор да га умоли, да оде лично код министра председника и министра просвете и поради, да предложи на највишу санкцију учитељску дотациону уредбу бар онако како ју је Сабор донео.

Уједно информишите свога посланика, да је став о доплатцима много неповољнији од државног закона, јер за прошле године нема никакве повратне снаге.

У погледу појачке дужности истакните неправилан одношај у којем се учитељство налази, преоптерећено наставним градивом и сувише многим наставним часовима, те услед тога у лошим здравственим приликама.

Уједно се саветујте и о томе, да ли би хтели да једно веће изасланство ерских учитеља из свију крајева Угарске, отиде министру у тој ствари. Добро би било да јавите што пре шта сте у тој ствари учинили.

Преписка може ићи на учитеља М. Бурошевића, председника управног одбора новосадског ереског учит. збора. У Новом Саду, септембра 1911. Извршни одбор матрополијског учитељског збора.“

*

„Застава“ доноси овај позив и нека места пропраћа својом познатом логиком. Некад је и

она овако соколила учитеље и говорила им: „Нека учитељи учине своје, биће најбоље, а нека се не осврћу на закерала, који су противници сваком покрету.“ („Застава“ 1887. год. бр. 106.) Ако она има разлога да напушта своје некадашње становиште, ми немамо.

Из школске самоуправе.

Седница Шк. Савета одржана је 12. (25.) маја о. г.*) У њој су решени ови предмети: упућен је глав. школ. референт, да према недавно изданом новом правилнику за испите учитељ. оспособљења у држав. учитељ. школама изради и Школ. Савету прикаже нацрт за правилник о испитима учитељског и учитељичког оспособљења у срп. учит. школама у Сомбору. — На молбу срп. прав. цркв. општине у Пакрацу, да Школ. Савет изради потпуну припомоћ за издржавање тамошње срп. народ. школе, која је уједно и вежбаоница за срп. учит. школу пакрачку, односно да Школ. Савет узме на себе издржавање и управу над том срп. нар. школом, јер иста општина не може ту школу издржавати са одобрених јој 1500 К годишње припомоћи, — позваће се поменута општина да искаже: колика јој је припомоћ још потребна за потпуно подмирење свих потреба њезине срп. народ. школе. — Одржана је и на даље у крепости као на закону основана одлука Школ. Савета, којом је за оне ученице срп. учитељичке школе у Карловцу (а исто тако и за ученике срп. учитељске школе у Пакрацу), које нису припаднице срп. православ. митрополије карловачке прописана од 1910/11. школске године годишња чланарина од 80 К, те ће се упутити управа речене школе, да све такве приправнице, које пре свршетка школ. године не плате ову прописану чланарину, брише из именика ученица те школе. — Упутиће се епарх. школ. одбору на надлежно поступање непосредно Школ. Савету поднесена жалба Добривоја Николића, парох у Срп. Крстуру, и другова на незаконито и самовољно поступање тамошњег месног школ. одбора и црквено-општинског перовође-учитеља — Упутиће се епарх. школ. одбор бачки, да позове Ј. Љубојевића, срп. нар. учитеља у Станишићу, да у року од 8 дана поднесе затра-

жене мађарске преводе одлука Школ. Савета и епар. школ. одбора у његовој дисциплинарној ствари ради поднашања кр. уг. министарству просвете, јер ће се иначе узети, да је одустао од свога утока, уложеног на кр. уг. министарство просвете.

Српски Народно-Црквени Школски Савет држао је у Карловцима 12. (25.) августа о. г. своју седницу.

У овој је седници донесено 65 одлука, од којих овде спомињемо важније:

Узет је на повољно знање допис кр. земаљске владе, одела за богоштовље и наставу од 16. јулија 1911. број 16.095., којим се *српској учитељској школи у Карловцу подељује право јавности*, и то дотле, „док буде својом уредбом постизала циљ, одређен законом од 31. октобра 1888. земаљским учитељским школама“. Решено је, да се формулари за семестралне и матуралне сведоџбе поднесу влади на одобрење. — Поводом једнога конкретнога случаја, да Саборски Одбор није на молбу Школског Савета хтео исплатити једном наставнику одобрену награду за прекобројне часове, умолиће се срп. нар. црквени сабор, да регулише одношај између Школског Савета и Саборског Одбора у погледу финансијалне стране школских потреба.

Спровешће се Саб. Одбору с препоруком поновна, инструјисана молба црквене општине у *Баји* ради одобрења годишње припомоћи од 600 К за издржавање тамошње српске народне школе, с разлога, што варошко веће у Баји од 1. јануара 1911. издаје тамошњем срп. учитељу само 420 К годишње, место досадашњих 1360 Круна. — Дозвољено је, да се 1911./12. школске године покушаја ради у средишњој срп. основној школи у Новом Саду уведе *стационална полудневна настава*, но онда и четвртак има бити школски дан. После годину дана има месни школски одбор поднети Школском Савету извештај, да ли се ова полудневна настава показала целесходном. — Представка епархијског школског одбора бачкога, да Школски Савет за предавање српскога језика у комуналним и државним школама у Угарској изда наставни план, утврди број часова, регулише питање о хонорару и надзору тих предавања, — уступљена је стручној школској анкети. — Умировљеноме српском народном учитељу новосадском, Таназији *Косићу*, издаће се *похвална диплома*

* Овај је извештај случајно изостао из прошлог броја, стога га сад доносимо.

као свагда свесноме и напредноме српскоме учитељу, који се с успехом огледао и на пољу школске књижевности. — Одбијен је уток Владе *Зеремског* и другова из Турије против закључка црквене општине, да ће своме учитељу Стевану Бенину стечајем зајемчену плаћу и друга берива у случају, да тамошња политичка општина одузме од учитеља уживање своје земље, у свему и потпуно из својих средстава надопунити и редовно исплаћивати. — Одбијен је као негативан уток црквене општине у Петрову Селу Бачком против одлуке епархијског школског одбора, којим је општини наређено, да школске дворнице у чистоћи одржава.

Одбијен је уток црквене општине у Петрову Селу бачком против одлуке епархијског школског одбора бачкога, којом је изречено, да изводе из записника црквене општине могу страна лица под надзором перовође преписивати само у оном локалу, где црквена општина држи своје седнице. — Разрешена је одлука епархијског школског одбора бачкога којом се Милану *Тирићу*, српском народном учитељу у Ст. Паланци, у размирици са тамошњим школским властима има поделити писмена опомена, па је исти одбор упућен, да у овом предмету спроведе правилан поступак; реченоме учитељу даде на изјашњење све наводе тужбе против њега и т. д.

Поднеће се Саб. Одбору поновна, инстурисана молба цркв. општине у Пакрацу, која моли, да јој се накнади 520 К више трошкова за 1910./11. школ. годину и да јој се за издржавање тамошње срп. веронеп. школе, која служи за вецбаоницу срп. учит. школе пакрачке, повиси садашња припомоћ од 1500 круна за 1911/12. школску годину на 1910 круна или место тога да Школ. Савет ову школу преузме сасвим под своју управу. — Поднеће се Саборском Одбору поновна, инстурисана молба епарх. школског одбора пакрачкога ради подељења припомоћи за зграде српске учитељске школе пакрачке, — с тим мишљењем, да би требало подићи зграду за најпотребније просторије и да би епарх. препарандијски фонд пакрачки требао да накнади трошкове градње.

Хонорарном професору и управитељу српске учитељске школе у Карловцу Сави *Диклићу* одобрена је са 1. септембром 1911. год. годишња плаћа од 2000 круна и управитељ-

ски доплатак. — Није уважена молба Уроша *Грбића*, суплента у српској учитељској школи у Карловцу, ради проглашења редовним и сталним професором, јер нема квалификацију за професора средњих школа.

Милошу *Тубиновићу*, супленту у срп. школи у Карловцу, подељен је допуст од 6. (23.) септембра о. г. ради полагања испита за учитељску службу на вишим пучким школама из језичко-историјске групе. — Дозвољено је Видосави *Црнобарућевој* из Огара, да може крајем 1911./12. школске године приватни испит полагати из I. разреда српске учитељске школе у Карловцу. — Богдан *Ж. Ђурђевић* проглашен је сталним професором српске учитељске школе у Пакрацу и уједно ће се исти позвати, да поднесе Школском Савету извештај, какву он гимназију оснива у Пакрацу — како је то у новинама објавио — а није од Школског Савета тражио дозволу.

Изнимно је дозвољено, да г. Радивој Дечермић, проф. срп. учит. школе у Пакрацу, може инстурити у школ. предметима приправника Трифуна Ракића, али да на испиту не сме испитивати. — На упражњено место професора за природопис и друге сродне предмете у срп. учитељској школи у Сомбору постављен је за суплента Светислав Удовички из Мола, хонорарни наставник винодељско-воћарске школе у Неготину, с платом од 1600 круна годишњих и уз дужност, да стече формалну квалификацију. — Од главног школског референта састављени нацрт за наставну основу српских учитељских школа у Сомбору, издаће се претходно на мишљење професорским зборовима тих школа. — Није уважена молба срп. учит. збора будимске епархије, да Школ. Савет поради, да се измијени § 1. зак. чл. XXXVIII. по којем се млади преступници испод 15 година имају приморати на полазак редовне школе. — Уступљена је стручној школској анкети на мишљење и предлог представка срп. учит. збора будимске епархије ради израде збирке zgodних прегледалаца, као помоћно средство за учитеље у настави цртања. — Није уважена представка истог учит. збора, да се из срп. нар. школа избаце као непотребни школ. дневници, школ. матице и уписни протоколи, а да се воде само: записник о изостајању дјете и записник за посетиоце школа.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Упућене су стручној школ. анкети пред-ставке срп. учит. збора епархије будимске: а) да се изда ваљана збирка дечјих песама, удешених по народним мотивима; б) да се у основној школи укине учење нота, и в) да се укине ручни рад за мушку децу у срп. вероисп. неподељеним школама.

Питомац стипендијске задужбине Атана-сија Бале, Душан Поповић из Сурдука, свршени гимназиста VII. разреда, промакнут је у I. стип. разред са годишњом стипендијом од 400 круна. — На предлог г. Ђоке Михајловића, члана Школ. Савјета, позваће се за чланове стручне школске анкете и сва три епархијска школска референта: бачко-будимски, темишварско-вршачки и пакрачко-горњокарловачки. — Одбијен је уток цркв. општине у Петровуселу бачком и потврђена одлука епарх. школ. одбора бачкога, којом је укинута закључак те црквене општине, којим се изриче неповерење тамошњем учитељу Душану Живојновићу као школском управитељу, члану месног школског одбора и цркв. скупштинару, и исти скинут, са части месног школског управитеља. Општина је упућена, да против реченога управитеља може поднети пријаву епарх. школском одбору, који има донети првостепену мериторну одлуку.

У дисциплинарној ствари неколицине срп. нар. учитеља у Ст. Бечеју допесена је ова пресуда: 1. Коста Дражић казни се због неуредног вођења записника и шк. дневника писменим укором, дачим се укида против њега изречена суспензија на по године уз уживање половине плате због нестанавања на салашу, јер му породица није дужна на салашу становати, а ни због држања полудневне наставе не може исти учитељ бити крив, будући је ту праксу затекао; 2. Лазар Поповић уместо новчаном казном од 50 К кажњава се писменим укором; 3. Љуба Милованов ослобађа се досуђене му глобе од 50 К у корист епар. школ. фонда бачког, јер му није кривица доказана; 4. Јован Поповић место глобом од 30 К кажњава се опоменом због резистенције; 5. Светозар Пирошки и Зорка Петљанска уместо глобом од 20 круна кажњавају се писменим укором; 6. Младену Поповићу и Адаму Чипљићу подељује се опомена уместо укора, дачим истражне трошкове имају солидарно сносити сви, који су криви. Уток Аце Велића и др. против избора Теодора Хаднађева за месног

школског управитеља уважен је, јер исти Хаднађев као привремени учитељ није могао бити изабран за управитеља ни потпредседника.

Позваће се епарх. школ. одбори будимски и темишварски, да повере тамошњим епарх. школ. референтима, да у архивама својим истраже податке о срп. учит. школи сомборској као грађу за историју ове школе приликом скорашиње стогодишњице јој. — Узето је на знање више президијалних расположења по предметима журне нарави, међу њима и о издавању декрета сталности овим учитељима и учитељицама: Предрагу Цуцину у Земуну, Душану Бешлићу у Ади, Васи Недељковићу у Силбашу, Петру Лалошевићу у Сомбору, Бранку Шегуљевићу у Пивницама, Милеви Михајловићевој у Госпођинцима, Јовану Коцкару у Брестовцу, Радивоју Петровићу и Катарини Радосављевићевој у Паичеву, Душану Рибарову у Ватину, Зорки Деретиној у Јасеновцу и/С., Владимиру Увалићу у Кумани, Зорки Шићаревићевој у Торњи, Лепосави Јовановићевој у Тур. Бечеју, Војиславу Гавриловићу у Кумани, Храниславу Влајнићу у Ченеју, Средоју Трифунову у Срп. Св. Петру, Даници Бајићевој у Црној Бари, Милану Радивојевићу у Срп. Св. Мартону и Иванки Грујићевој у Беодри. — Остали предмети били су од мање важности. Седница је трајала цело пре и после подне.

Срески зборови.

Седница учитељског збора будимске епархије.

На реду је било: *саветовање о методским поштујућима у свима предметима.*

Председник збора *Љубомир Лоџић* приказао је практичне радње из усменог рачуна у I. разр. Говорио је у опће о настави, како треба да је жива и занимљива. За читање у I. разр. да се чита на слојове. За разговор, ваља да је по некој системи. Показао је методске степене којих се треба држати код наставе у разговору. Код мађ. језика изнео је граматичка правила за употребу предметног глаголског спрезања. (*Tárgyas ragozás*). У опће се развено жив разговор о свему из круга наставе, где је свако имао по неко искуство.

Код предлога: једногласно су усвојени: Предлог *новосадског ср. уч. збора о прогласању Шк. Гл. за стручан учив. лист.*

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Предлог истог збора *проштив смањивања учини. п.лаша.*

Предлог истог збора: *о уређењу сћања срп. забавиља.*

Предлог *Ђоке Петровића* из Бремена: да се умоли Ш. С., нек *регулише пићање о замени учитељској, кад ишти иде на курсе.*

Предлог истог збора: *да учитељске добију у ж. цркви први сћо с леве сћране.*

Предлог *Марије Михајловићеве* из Болмана да *учитељице добивају сћо у левој певници.*

Предлог *Душана Сћојковића* из Дарде, да се умоли всл. Срп. Нар. Сабор да узме у *претрес предложени нацрт Шк. Уредбе.*

Предлог *Лазе Терзина* из Св. Андреје да се замоли всл. Ш. С. да за непод. шк. преначи своју одлуку *о пројисевима* (бр. Ш. С. 575./зап. ех 1909. г.) и пропише за непод. шк. у сваком разр. по 1 пропис за срп. и по 1 за мађ. писање. Разлози: физички је немогуће исписати и прегледати све врсте прописева, што су прописани: *У I. р. 3; у II. р. 13; у III. р. 17; IV. р. 17; у V. 13; у VI. 13.* Израчунао је: *за његову школу би требало 643 ком. пројисева. рачуница и цртанака!!!* Где још има тога?!

Са *економског гледишта*: много је, скупо је. *Израда* је така, да је 10 п. и сувише скупо.

Прописеви са прегледалицама *не одговарају сврси.* У 1 реду има по 5—6 речи, или по 2—3 реченице! Где је ту *вежба*? за то, ови прописеви сасвим да се избаце. Тако исто и рачунске белешке. Деца раде на таблицама.

Ако ће се писати све у прописе, у непод. шк. тољко се рачуна (Као тихо вежбање!) да не би било доста ни 10 раз. белешница. У опће: од прописева и од цртанака по 1 ком. и то: *по много умереној цени!*

Предлог истог збора *о шк. записницима*, да се сви шк. записници изоставе, а да *остану само: записници о изостајању деце и записник за посетиоце школе.* Разлози:

Шк. мајице су непотребне, јер све то има у зап. о изостајању деце, који је веродостојнији званичан акт, пошто је на сваком листу *пошпис учитељев шк. управитеља и шк. печат.* Још су те шк. мајице и *непрактичне*, јер дете које понавља разред нема идуће год. рубрику!

Уписни протокол живи тек само (најдуже! 2 недеље. У непод. шк. нову децу (оно

десетак деце за I. р.) можемо убележити на парче хартије. Осталу децу имамо у старом записнику. Догоди се и то, кад се дете упише после 8. септ (рок уписивања за градске шк.!) онда га *у исто време уписујемо у уписни и у зап. о изост. деце.*

Шк. дневник служи (бајаги!) за контролу о успеху у школи. Ако је тако, онда их треба слати шк. надзорнику у канцеларију, на нек тако инспектира школе! На то нико не пристаје. Већ свако гледа *успех* у школи. Поред спец. наст. плана је сасвим излишан. Или је зар *контрола* о самом учитељу? Кога треба контролисати? Нехатног. Ако га већ има, шта је томе поред тога, кад пропусти *радити* у школи, да учини још једну мању погрешку: да запише у дневник, да је радио?! Види се: непоуздана је *овака* контрола. Надзор, стручан надзор; то је лек!

Записник о изост. деце треба због контроле: како деца полазе школу и због оцењивања деце.

Зап. за посетиоце шк. је ствар доста добра опда, ако дође у руке интелегентном човеку. Иначе може да буде врло драгоцен збирка најзанимљивијих примедба, које најречитије могу окарактерисати „стручност“ месног надзора у нашим школама.

На предлог истог збора *решено је*: одбор овог збора за идући збор да *изради пословник* за овај уч. збор.

Лазе Терзину, као члану ЕПО. будимског, поверено је било, да изради и на овом збору да реферирше о наредби министарској: *шта да се ради у осн. шк. у случају да избије пожар.* Исто тако и *о новој казненој новели за младе злочинце.* Пошто су те обе радње тако опсежне, а време је већ далеко одмакло (после подне 2½ ч.) то је решено, да се та ствар врати ЕПО. с молбом да уважи мишљење предлагача Л. Т., коме је тај посао издат.

У предмету т. зв. *пашронаже* младих злочинаца, решено је: замолити всл. Ш. С. да изради код вис. кр. уг. министарства, да учитељи нису дужни бити старатељи, деца која су изашла испод шк. обавезе.

Уједно је решено и то, да се замоли всл. Ш. С. да нам даде *бар ½ ч. недељно*, које ћемо време употребити за *васпитавање* деце. Школа је данас тољко оптерећена, да за само

васпитавање дечје немамо времена. На жалост и сувише се осећају тешки трагови овога зла.

Идући сасијанак је заказан за светлу среду, у Будимпешти, са овим програмом: Пре подне ће се проучавати просветне установе у престоници. После подне седница у Текелдијануму. 1. *О сјец. насш. плану: Светозар Радашин и Стеван Стојић.* 2. *Пословник уч. збора, Лаза Терзин.* 3. *Практична радња с децом: Светозар Радашин.* 4. *Саветовање о стињу народном.* 5. *Саветовања о методским поступцима у свима предметима.*

После тога је, по предлогу председника решено, да се свима предавачима изрази *прошкололарна захвалност* на марљивости, којом су израдили своје радове за ову зборску седницу.

За тим је председник захвалио свима члановима на учествовању и истрајном раду. Исто тако и свима присутним гостима на њиховој пажњи, којом су пратили наш рад.

Тиме је завршена ова прва заједничка седница учит. збора будимске епархије.

Као што се види расправљало се о врло многим и врло важним стварима, Учитељство је показало, да стоји на висини свог задатка. *Сад је на другима ред, да покажу: колико им је ствало до учитељства, школе и народа.* Дао би Бог и срећа, да се са те стране схвате интереси народни онако својски, као што их је схватио овај мали, ал свесни уч. збор!

После овако напорног, ал издржљивог рада, после подне у 3 ч., био је *заједнички ручак* у врло угодном вар. локалу код „Круне“. Ту смо видели многе угледне грађане Србе из Мохача. Заслужују наше најердачније признање на оној доброј вољи, коју су показали тиме, што су с нама заједно, до краја истрајали у нашем раду. Види се, да су то добри Срби, који знају добро, шта им је срп. нар. учитељство и шта им вреди срп. нар. школа.

У оваком друштву били смо на окупу до 6 ч. по подне. Пошто смо се сви заједно фотографисали, почели смо се разилазити сваки својој кући. Отишли смо с тим блаженим уверењем, да смо преживели један велики дан и да смо одужили један велики народни дуг.

Камо те среће, да се можемо и чешће састајати на оваке корисне договоре!

5. (18.) маја 1911. г.

Justitia.

Преглед књига.

(Наставак).

Képes magyar „ABC“ és olvasókönyv a nem-magyar tannyelvi elemi népiskolák II. osztálya számára, szerkesztette Iszkrulyev János a zombori gör. kel. szerb tanító képzőintézeti gyakorló iskola tanítója. — Мађарски Буквар и Читанка са сликама, за II. разред основних школа, у којима наставни језик није мађарски, саставио Јован Искруљев, учитељ вежбаонице правосл. ерп. вероисп. учитељске школе у Зомбору. Karloca, 1910. Карловци. Szerb kolostori nyomda kiadása. Издање Српске манастирске штампарије. Ага 50 fillér. Цена 50 пот.

Остале примедбе тичу се директно писца, и односно оцењивача. Ако добро знам, они су састављање те књиге *поверили* Искруљеву. И ако се мора признати да је Искруљев томе захтеву према приликама доста добро одговорио — не може се порицати, да би тај задатак и много боље решили били они, који се дуже времена баве тим послом и који су по старој наставној основи и израдили били уџбеника, само што су им ти враћени, јер се је чекала нова наставна основа.

Ако је пак Искруљев у нечем можда био и везаних руку (рецимо да велика слова мора засебно обрађивати итд.) онда тим више пада кривица на оне, који нису дозволили ни конкуренцију ни критичку реч другим позванима — а сами нису чак ни — очи отворили.

Искруљев се буквар не држи фонимике што је упутство*) у првом реду и категорички прописало (за нас то значи препоруку, које се међутим не морамо држати — ако имамо *што боље*). А није ни чисто писочитање, што је то упутство прописало — (за оне, који не знају фонимике. Него је то комбинација азбучних система, развитак онога, што је код нас Терзин на мој потетрек**) већ започео,

*) Краткоће ради тако ћу звати министарско упутство издато уз наставну основу мађарског језика за немађарске школе; саму ту основу зваћу „законом“, јер је то саставни део државног закона

**) Ја сам још пре 10 година покушао издати нове уџбенике. Мислио сам ступити у додир са оним учитељима који су (колико сам могао знати) за израду појединих уџбеника најспособнији. Тако сам исправио и допунио Терзинов Земљопис за III. разр. те се због тога истакло и моје име на корицама у облику, у ком је то Терзин нашао за добро. (и то је Школски Савет забранио — те је читава подuzeће запело). За мађ. буквар сам Терзину само идеју дао (коју је већ и Гро извео за ону децу, која познају латиницу) и моје груписање слова — али је већ и он од те у многоме одступио.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— према чему се наслов Искруљеве књиге и у другом ставу мора изменути јер је то буквар за децу, која познају ћирилицу, а не за све мађарске школе. Прилагођеним писочитањем се тај ред тако исто не може назвати, јер би онда уз прву лекцију морала доћи одмах слова *ö, ő, u, ú, ü, ű*, па и *g, b, p*, а *k* би морало ићи у другу групу заједно са *h* затим би могла доћи слова *l, v*, али још пре ових *gy*, па онда *ly* итд. А велика би слова морала ићи — ако би се одвојено предузимала, овако: *A, Á, E, É, O, Ó, Ő, Ő, U, Ú, Ū, Ū, J, K, M, N, Ny, B, P, T, F, Ty, C, Cs*, па тек онда: *V, Z, Zz, pa J, H, R* итд.

Изгледа, да се Искруљев у оном, у чему је одступио од Терзина (*f* помакао патраг, а *r, t* донео напред итд.) држао оног начела, које сам ја већ 23. маја 1909. у поднеску на Школки Савет нагласио*), да „понека слова често долазе, да се дакле њиховом помоћу многе речи могу градити, док су нека друга сасвим ретка“ — али то није скроз извео, јер није ваљда пребројао, колико пута које слово долази у текстовима. Јер да је то знао (да више не ређам) не би *z* предузимао већ у четвртој лекцији, а после њега *s*, које ништа није теже писати, а много је чешће, па *l*, које је по томе требало доћи тамо где је *r, t*. па и *b* које је од *z* много чешће, а дете га већ зна писати. А никако не би *s, g*, па ни *p* метнуо после *e, h*, — а све ово после *z, d*; нишпи би предузимао *ü, ű* пре *ö, ő*, нити *zs* пре *ly* нити ова оба пре него *gy* и односно *ny*.

И још је једно начело уважено, на које сам и сам тек сад пре месец-два дана дошао разређујући градиво те по овом те по оном реду, наиме; да се за она слова, која су само по облику заједничка са српским а по изговору различита, без икаквог другог обзира прво увежба оно мађарско слово, које гласу дотичног српског слова одговара. Тако је *r* у другој, а *p* у седмој лекцији, тако *v* пре него *b, d* пре него *g*. Само је *h* пре *ty*, и *e* пред *sz* — а може се, бар за *e—sz* држати оног главног правила.

Само не одобравам, што се слова за гласове, којих у српским језику нема (*ö, ő*, па и

h за оне крајеве, па чак и *f*) пре обрађују него гласови, којих има у српском, а за два се знака пишу — особито кад се узме у обзир да је на пр. *sz* много чешћи глас у мађ. језику, него и *ö* које од она четири најчешће долази. А за двознаке гласове имамо за српску децу тако леп увод, као што је *ny*, па ако хоћемо и *ly*, јер се и у српској азбуци од *n* и односно *l* изводи *њ* и *љ*. Зар Српче неће лакше запамтити, како се пише реч; *tányér, lepény, torony, ponyva*, па магар и *dinnye**) затим и *tészta, plajbász, kasza, asztal, mézárós*, па и *széna, szita, szoba, szoknya, szánkó*, затим и *giliszta, jászol, kalász, kovasz, pásztor, szappan, szalma*, па чак и *kolbász, szalona* итд. — него ма која реч са *ö, ő*, или и оне речи са *h* па и *ty* које једва може изговорити.

На тешкоће при писању имао је писац, како изгледа, обзира, те није нагомилавао онакових слова, која су по облику сасвим нова, него их је измењао са лакшима или познатима. Само не знам, зашто је четврта лекција тако тешка испала (а тако исто и последња код великих слова, па и претпоследња)! Зар се није могла дати по једна лекција више, па да се не мора у једној лекцији обрађивати поред *ü, ű* не само *v* него још и страшно тешко *z* итд. А и друга је лекција тешка, ако се узме, да је *n* (обзиром на нови српски буквар) по главном елементу свом нов, а ни за *r* се дете није (као до сада) у српском *b* припремило.

Ако се пак узме, да је дете, по пропису Упутства, и за све елементе мађарских слова још у првом разреду припремљено, онда овај приговор додуше отпада, али онда искрсавају нови приговори.

Али изведивост једног онајважнијег начела у које се осим Гроа још нико није усудио загристи, наиме да се могу и велика слова заједно с малима обрађивати, — доказује баш и овај буквар. Нигде није обрадио у једној лекцији једно једино слово, него по два, код простих и по више, тако да човек мора чак посумњати, је ли то за препоруку — јер је то тек јасно, да дете неће две па и више различитих истовремених импресија меморирати. Слова *s, p, g* се не могу истовремено увежбати, па све да се даде и више

*) Ја сам се понудио да ми се повери састављање тога буквара још за почетак 1909—10. шк. год., али ми је после пола године у октобру одговорено, и то „фино“ — да сам из тога све разумео.

*) Искруљев није никако употребио заједничке речи, на које сам ја у споменутом поднеску упозорио Школки Савет.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

градива за читање, него што га овај буквар даје.

Зар не би много лакше било обрађивати један једини глас, али и велико и мало слово! Ја тврдим, да је и лекција I, L, или d, D итд. лакша него ö, ß, e, h или ма која друга, осим ваљда прве и оних са двознаким сугласницима.

Та дете већ зна чак и употребу великих слова, па зар није непеддагошки дати му, да чита и пише (у другој лекцији): *nina, kari, jani, anna* са малим почетним словом — кад оно — кад оно чак зна та имена и **написати** са великим словима, односно ако нећемо за Терзиним*), може му се лако показати разлика од српског великог Ј.

Зато ја мислим, да треба заједно обрађивати и мала и велика слова. Одвајањем се само квари оно, на што се дете у I. разреду у матерњем језику помало већ навикло и што се сад у II. р. има даље утврђивати. Овако га самп бунимо. Онамо наглашавамо: после тачке, после знака питања итд. пиши велико почетно слово, а у мађарском пише малим словом не само то, него и на пр. има *vera, iván* које у српском пише великим словом, а где би му доста било само казати, како се та велика слова пишу итд.

(Наставиће се.)

Б Е Л Е Ш К Е.

Стручна школска анкета састала се 17. (30.) авг. о. г. у 9 сах. пре подне у канцеларији гл. шк. надзорника у Ср. Карловцима. За чланове анкете позвао је Шк. С. осим гл. шк. референта др. В. Ђисаловића и чл. Шк. С. Ђ. Михајловића, још и сва три епарх. школ. референта: Љ. Лотића, М. Мапојловића и Х. Свирчевића. Затим ове учитеље: Св. Брашована, из Вршца, М. Ђурошевића, из Обровца, Л. Терзина, из С. Андрије, Н. Николајевића из Мокрина, Ј. Искруљева, учитеља вежбаонице из Сомбора и Саву Роксандића из Загреба. Анкета ће у првом реду имати да поправи Наст. Основу. Министар просвете замерио је садашњој Наст. Основи између осталог, што не обухвата наставно градиво из оне повеснице и домољубиве песме, што је код већине предмета број седмичних часова или мањи или већи од броја часова по министарској наставној основи и што уз основу нису уједно дата и методичка упутства. На овој седници означен је поново број часова за наставне предмете у разним разредним комбинацијама, затим се утврдиле начелне основе по којима ће се градиво одредити. При овоме расправљању узети су у оцену приговори митрополиј. учит.

*) Он међу насловним словима приказује велико Ј дугачко писано, али га у речима пише као I (има га, писаног, само један једини пут) — што није Бог зна какво зло.

збора од 1910. год. садашњој Наст. Основи и већином су усвојени. Затим је подељена израда појединог градива неким члановима по разредима, а неким по целокупним предметима, како би се извела што тачнија ревизија целокупног рада и у погледу времена и у погледу градива. Од овако израђеног максимума градива, октројисаће се затим градиво за оне категорије школа, где су разреди груписани са мање учит. снага. А према тако сређеном градиву написаће се упутство за поједне предмете и уз сваки предмет бар по једна угледна лекција.

Новосадски срески учитељски збор одржаће седницу среског збора у Ст. Паланци, у четвртак 22. септембра (5 октобра) о. г. у 10 сах. пре подне у средишњој школи, са овим дневним редом: 1. Отварање седнице и избор три члана за оверовљење записника 2. Извештај о новим члановима. 3. Извештај о благајници; улата чланарине и респанције. 4. Практична рачунска радња са %, г. Ђока Петровић. 5. Практична рачунска радња са обичним разломцима г. Урош Дрндарски. 6. Саветовање о „Наставној Основи“. 7. Саветовање о школским и наставним предметима. 8. Саветовање о раду у народу. 9. Евентуални предлози. 10. Затварање седнице. Примедба: Седница управног одбора, одржаће се пре збора у 7 сах. пре подне.

Старобечејски срески учит. збор одржаће своју седницу у Сентомашу 16. (29.) септембра 1911. год. у 8 сати пре подне, са овим дневним редом: 1. Призивање св. Духа. 2. Отварање седнице. 3. Избор три члана за оверовљење записника. 4. Поднашање извештаја одбора, о раду му. 5. Поднашање извештаја о прегледу благајне 6. Претресање специјалних наставних планова у свима комбинацијама. 7. Саветовање о методским поступцима у наставним предметима. 8. Одређење места, времена и подела радова за идућу зборску седницу. 9. Евентуални предлози. Седница управног одбора одржаће се 15. (28.) септ. у 4 сата по подне. Напомена: Упозорјују се чланови, да ће се у овој седници прикупљати чланарина, у износу од 8 круна.

НОВЕ КЊИГЕ.

Ишла је из штампе књига:

Теорија директне методе и препарације

за мађ. језик у I. разр. основне школе са немађарским наст. језиком.

Написао: **Јов Искруљев,**

учит. вежбаонице учит. школе у Сомбору.

Књига износи 14½ штампаних табака. Цена 3 круне. Добити се може код писца и преко ма које књижаре. Уз 3 круне треба послати и 24 пот. за поштарину.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА